Analyysi

Elävätkö suomalaiset yli varojensa?

Suomen talous | 18.12.2018 | Aino Silvo

KIRJOITTAJA

Aino Silvo
Vanhempi ekonomisti

Suomalaiset kotitaloudet ovat kuluttaneet vuosina 2016–2017 enemmän kuin niillä on ollut käytettävissä tuloja. Tämä on herättänyt julkisessa keskustelussa huolta kotitalouksien velkaantumisesta. Onko huoleen aihetta, ja miten suomalaisten kotitalouksien säästäminen vertautuu säästämiseen muissa maissa? Tässä kirjoituksessa verrataan suomalaisten kotitalouksien säästämisen kehitystä erityisesti muihin pohjoismaisiin kotitalouksiin.

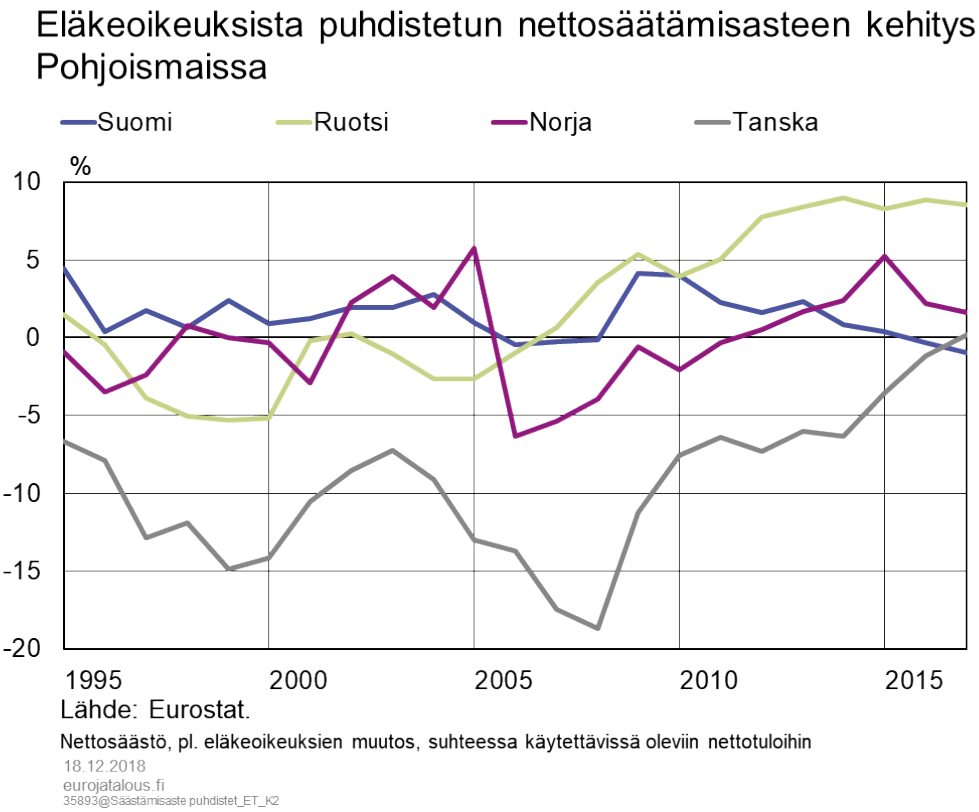

Kotitalouksien säästö on niiden käytettävissä olevien tulojen ja kulutusmenojen erotus. Säästö voi olla negatiivinen, jos kulutusmenot ovat tuloja suuremmat. Osa menoista rahoitetaan tällöin joko velalla tai varallisuutta realisoimalla. Säästämisaste on säästön suhde kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin. Nettosäästämisaste mittaa säästämistä, kun otetaan huomioon myös

kotitalouksien kiinteän pääoman kuluminen.

Kotitalouksien säästämisaste vaihtelee paljon maiden välillä (kuvio 1).[1] Suomessa nettosäästämisaste oli vuosina 1995–2017 keskimäärin 1,6 % ja Ruotsissa 9,2 %. Mistä näin suuret erot johtuvat?

Kuvio 1.

Säästämisasteiden vertailua mutkistavat erot maiden eläkejärjestelmissä sekä eläkesäästöjen tilastoinnissa. Joissain maissa julkisella sektorilla on päävastuu siitä, että säästöjä kertyy eläkepäivien varalle, kun taas toisissa päävastuu on kotitalouksilla itsellään. Vaikka eläkejärjestelmä perustuisi julkisen sektorin säästämiseen, kansantalouden tilinpidossa kotitalouksien säästöön lasketaan mukaan eläkeoikeuksien mukaisesti kotitalouksille kuuluvien, julkiseen eläkejärjestelmään kerättyjen varojen muutos. Näin on kuitenkin vain siinä tapauksessa, että kerätyt eläkemaksut rahastoidaan tulevien eläkkeiden maksua varten eli eläkejärjestelmä on rahastoiva. Jos taas käytössä on jakojärjestelmä, jossa kulloinkin kerätyillä eläkemaksuilla rahoitetaan nykyisten eläkeläisten eläkkeet, maksetut eläkemaksut tai saadut eläkkeet kirjautuvat kansantalouden tilinpidossa veroluonteisiksi maksuiksi ja normaaleiksi tulonsiirroiksi. Suomessa on käytössä osittain rahastoiva työeläkejärjestelmä, jossa kuitenkin vain noin kuudesosa kerätyistä työeläkemaksuista rahastoidaan. Kansaneläkejärjestelmä on puhdas jakojärjestelmä,

joka rahoitetaan valtion verovaroista.

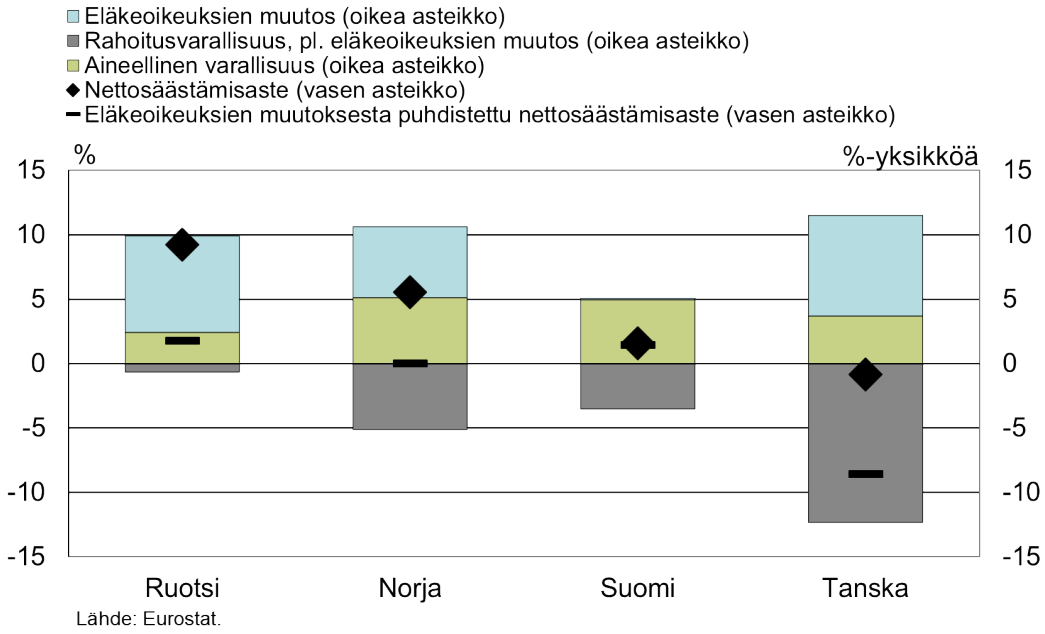
Kun vertaillaan säästämisasteita, joista on puhdistettu pois kotitalouksille kuuluvien eläkeoikeuksien muutoksista johtuva säästö, nähdään, että eläkeoikeuksien muutoksella on merkittävä vaikutus kotitalouksien säästämisasteeseen (kuvio 1). Vaikutus on erityisen suuri maissa, joissa eläkejärjestelmän rahastointiaste on korkea tai joissa on laajasti käytössä lisäeläkejärjestelmiä, jotka ovat yleensä täysin rahastoivia. Tällaisia maita ovat esimerkiksi Ruotsi ja Tanska. Näissä maissa eläkeoikeuksien muutoksista puhdistettu säästämisaste on varsinaista säästämisastetta huomattavasti alhaisempi, ja suuri osa kotitalouksien säästämisestä tapahtuu tosiasiallisesti eläkejärjestelmän kautta. Eläkejärjestelmien väliset erot huomioiva nettosäästämisaste oli vuosina 1995–2017 Ruotsissa keskimäärin 1,8 %, Suomessa 1,4 %, Norjassa 0,0 % ja Tanskassa peräti −8,6 %. Suomalaisten kotitalouksien oma säästäminen ei siis ole ollut pohjoismaisiin verrokkeihin nähden keskimäärin kovinkaan vähäistä.

Säästämisaste ei kuitenkaan kerro, miten kotitalouksien säästöt jakaantuvat eri varallisuusmuotojen kesken. Alhaisesta säästämisasteesta huolimatta kotitaloudet voivat kerryttää varallisuutta. Suomalaiset kotitaloudet sijoittavat säästöjään paljon aineelliseen varallisuuteen, lähinnä asuntoihin (kuvio 1). Samalla tätä varojen kerryttämistä on rahoitettu velalla, jolloin säästö rahoitusvaroihin on ollut negatiivista. Toisin sanoen kotitaloussektori on ollut nettolainanottaja. Suomalaisten kotitalouksien keskimääräinen säästämisaste aineellisiin varoihin vuosina 1995–2017 oli 4,9 %. Norjassa se oli vastaavasti 5,1 %, Tanskassa 3,7 % ja Ruotsissa 2,4 %. Siten säästäminen aineelliseen varallisuuteen, käytännössä siis asuntosäästäminen, on lähes samansuuruista kuin esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa. Tanskassa kuitenkin kotitaloussektorin nettolainanotto on ollut keskimäärin huomattavasti aineellisten varojen kerryttämistä suurempaa, mikä viittaa siihen, että kulutusmenoja on pitkäkestoisesti rahoitettu joko velaksi tai varallisuutta realisoimalla.

Vuodesta 2010 alkaen säästämisasteen trendi on kuitenkin ollut Suomessa muista pohjoismaista poiketen laskeva (kuvio 2). Vuonna 2017 Suomen eläkeoikeuksien muutoksista puhdistettu säästämisaste oli nelikon alhaisin, −1,0 %. Suomen laskeva trendi johtuu siitä, että kotitaloudet ovat kerryttäneet yhä enemmän velkaa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin vuosina 2010–2017, eli nettorahoitusvarallisuus on jatkuvasti supistunut (kuvio 3). Aineellista varallisuutta ei kuitenkaan ole kerrytetty samaa tahtia. Viime vuosina kotitaloudet ovat siis eläneet yli varojensa: kotitalouksien kulutusmenot ovat näinä vuosina olleet käytettävissä olevia tuloja suurempia, ja kulutuksen kasvua on rahoitettu joko varallisuutta myymällä tai velaksi alhaisten korkojen turvin.

Kuvio 2.

Keskimääräinen nettosäästämisaste Pohjoismaissa ja säästöjen jakautuminen aineelliseen ja rahoitusvarallisuuteen vuosina 1995–2017*

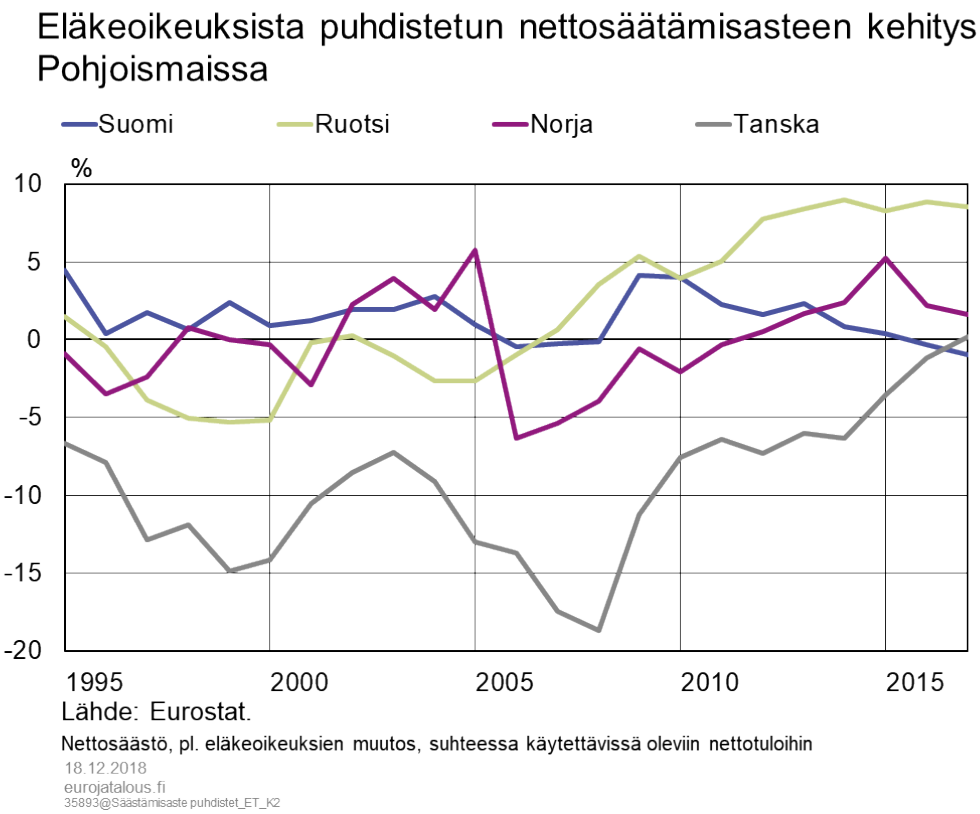

Lähde: Eurostat.

**Säästämisaste on kuviossa jaoteltu rahoitusvaroihin ja aineellisiin varoihin sijoitettuihin säästöihin suhteessa käytettävissä olevaan tuloon. Aineelliset varat koostuvat kiinteistöistä, arvoesineistä ja luonnonvaroista. Säästö rahoitusvaroihin on lisäksi jaoteltu eläkeoikeuksien muutokseen ja muiden nettorahoitusvarojen, eli varojen ja velkojen erotuksen, muutokseen.*

18.12.2018
eurojatalous.fi
35893@Säästastpohjoismaat_ET_K1

Kuvio 3.

Viitteet

1. Vastaavaa tarkastelua ovat vuoden 2012 aineistolla tehneet Stijn Rocher ja Michael H. Stierle: Household saving rates in the EU: Why do they differ so much?, European Economy Discussion Paper 005, Euroopan komissio 2015. ↑

Asiasanat

kotitaloudet, kulutus, säästämisaste, velkaantuminen